

Kristeligt Dagblad Læserklub

Beriget & Beruset
Glyptoteket

Kristeligt Dagblads læsere inviteres til en særvisning i udstillingen "Beriget & Beruset. Forsvundne skatte fra Romerriget."

Skatten fra Berthouville består af 60 pragtgenstande, der omfatter alt fra drikkebægre til fæde og sølvstatuer. Den stammer fra et tempel for den romerske gud Merkur og kan dateres til det 1.-2. århundrede e.Kr. Alle genstande har været brugt af romere og har ligget uberørt i jorden i mere end 1500 år.

Igenem fire år har Bibliothèque Nationale i Paris i samarbejde med The J. Paul Getty Museum i Los Angeles rensat og restaureret genstandene, så de nu kan udstilles i al deres pomp og pragt.

Udstillingen giver en sanselig oplevelse af, hvordan genstandene blev anvendt i antikken, men også af, hvordan arkitektur og luksuriøse brugsgenstande kan indgå i et overdådigt æstetisk samspil.

Læserpris:
100,-

Tid og sted:

Torsdag den 31. maj kl. 19.30.

Ny Carlsberg Glyptotek, Dantes Plads 7, 1556 København V.

Tilmelding finder sted på www.k.dk/beriget. Ved spørgsmål angående tilmelding kan Kristeligt Dagblads kundeservice kontaktes på telefon 33 48 05 00. Tilmelding er nødvendig, da deltagerantallet er begrænset.

Bestil billet på www.k.dk/beriget

Kristeligt Dagblad Læserklub

Mød os i
Odense

Kan vi hjælpe dig?

Mød Kristeligt Dagblads medarbejdere
og få hjælp til at bruge avisen digitalt

Kristeligt Dagblad er meget mere end en avis. Vi har en lang række digitale muligheder, som du kan bruge, blot du er abonnent. Det er ikke altid let, så derfor inviterer vi til et særarrangement, hvor vi hjælper dig med de mange digitale valg, så du kan få endnu mere ud af dit avisabonnement.

Arrangementet henvender sig til dig, der ønsker at få hjælp til at:

- Oprette dig som bruger på www.k.dk
- Hente Kristeligt Dagblads app
- Brug lyd- og e-avisen
- Gøre brug af læserklubbens rabatter
- Søge i arkivet

Tag gerne din smartphone, tablet eller bærbare computer med.

Der serveres kage og kaffe.

Arrangementet er gratis for avisens læsere.

Bemærk, at vi den 18. oktober kommer til Aalborg!

Bemærk, at vi den 14. november kommer til Herning!

Tid og sted:

Torsdag den 17. maj kl. 14.00-16.00.

Odense Domkirke, Sct. Knuds Salen, Klosterbakken 2, 5000 Odense C.

Tilmelding sker til Kristeligt Dagblads abonnementsafdeling på telefon 33 48 05 05. Tilmelding er nødvendig, da deltagerantallet er begrænset. Det er gratis at deltage.

Se mere på www.k.dk/live

Forfatter: Kirken bekæmpede
hedenskab i århundreder

Journalist Flemming Christian Nielsen har samlet fortællinger om danskernes historiske forhold til kirken på godt og ondt, men mest på ondt

interview

AF JOHS LYNGE

historie@k.dk

Kirken måtte ty til hårde midler for at få kristendommen indført i Danmark, og kristeligt hedenskab i mange arter blev længe ved med at spille en rolle. Det er den kritiske indfaldsvinkel til den nationale kirkehistorie i en ny bog af forfatteren Flemming Christian Nielsen. "Sort hedder en sten" lyder titlen, der er hentet fra en trylleformel på en runepind fra Ribe omkring år 1300, hvor en "kristen troldmand" påtager sig at uddrive en hedensk dæmon.

Forfatterens tese er, at kristendommen kun langsomt krøb ind under huden på danskerne – hvis man ser bort fra den lærde elite. Til gengæld slap hedenskab ikke lige med det samme sit tag i alle.

Flemming Chr. Nielsen nævner som eksempel retssag fra Sverige i 1400-tallet, hvor en mand af Stockholms politimester anklages for at have tjent Odin i syv år. "Og det er ikke en myte. Ragnvalds dyrkelse af Odin er detaljeret nedskrevet i de gamle retsprotokoller. Og der er mere, hvor det kommer fra."

"Der var bønder i Norge, som havde hedenske altertavler hængende i stuen. Deres guder havde messingkugler til øjne og blyknapper i jakken, fortæller biskoppen Erik Pontoppidan i 1700-tallet. Og han suppleres af en lang række norske og kirkelige kilder. Pontoppidan fortæller også om en gammel konge på Als, der hver morgen og aften bad en bøn til guden Thor. Det og meget andet ryser i den grad Pontoppidan, så han skriver en hel bog om, hvordan kirken skal få udføjet den hedenske surdej."

En del danskere gik mere i kirke af tvang end af overbevisning i perioder, fortæller Flemming Christian Nielsen: "Her i landet havde vi tvungen kirkegang indtil 1845. Hver eneste søndag skulle folk efter loven møde i kirken, og i århundredet før risikerede de at blive sat i gabe-stok på kirkegården, hvis de forsømte deres kirkegang – gabe-stokken blev dog kun taget i brug, hvis de ikke be-

talte den bøde, de i første omgang blev pålagt."

Desuden fandtes der indtil 1857 en lov om, at udøbte børn ikke var arveberettigede:

"Ikke engang deres fars gamle grødfad måtte de overtage, og ganske vist havde almuen ikke ret meget indbo, men vi kan se af gamle bo-opgørelser, at selv de rene pjalter blev noteret op, så det har virkelig været grimt, hvis ens børn ikke måtte arve det."

Kirkegang og dåb var altså krav, kirken stillede. Men hvordan praktiserede almindelige mennesker kristendom uden for kirken?

For at finde svar på det spørgsmål har Flemming Christian Nielsen studeret folkemindesamlinger, gamle sagn og præsteindberetninger, og ikke så få af disse peger i den retning, at mange gik i kirke og lod deres børn døbe for at undgå kirkens straf, mener Flemming Christian Nielsen, der dog præciserer:

"Frygten for straf gælder kun forholdene indtil omkring slutningen af oplysningstiden og især under pietismen, der var så inkvisitorisk, at selv Holbergs teater i Lille Grønnegade blev lukket og først genåbnet efter Christian VI's død."

Men det betyder selvfølgelig ikke, at de fleste danskere stadig dyrkede Odin og Thor længe efter religionsskiftet, lyder et forbehold fra Flemming Christian Nielsen.

De historiske kilder til folkelivet viser ifølge forfatteren tydelige tegn på, at kristendommen har båret præg af vane-religion i lange perioder.

"De er blevet døbt, konfirmeret, kommet i kirken – og alligevel er der så godt som ingen spor deraf i overleveringen. Kristendommen var en søndagsreligion, der ikke blev overført til hverdagen. I tusinder af sider om folkeminder er der så godt som ingen spor af kristen inderlighed. For eksempel skriver præsten og folkemindeforskeren H.F. Feilberg i år 1900: 'Man faar Øjnene op for, at mens hele det kirkelige Apparat staar fast og urokket, gaar Folketroen sin egen Vej og glemmer i sig store Stykker Hedenskab, som den nu har gjemt paa i tusinde Aar.'

Flemming
Christian Nielsen

► Født i 1943. Uddannet cand. scient. i matematik og fysik.

► Forfatter, oversætter og forhenværende journalist på Morgenavisen Jyllands-Posten. Tidligere medredaktør på det sprogfilosofiske tidsskrift Exil. Har skrevet romaner, fagbøger, biografier, børnebøger, essaysamlinger og erindringsbøger. "Nu er der vel ikke mere".

► Seneste udgivelse om kristendommens indførelse i Danmark bærer titlen "Sort hedder en sten".

Debat om tidlig
kristendom

► Flemming Christian Niensens debatbog om den tidlige kirke i Danmark er del af en større diskussion om kristendommens tilkomst, som rummer mange og forskelligartede synspunkter. For eksempel argumenterer teolog Torben Bramming for, at kristendommen har været tidligere udbredt end hidtil antaget, og at den er kommet mere nedefra og op, end det ofte hævdes, i en bog, der er på vej på Kristeligt Dagblads Forlag, "Da vikingerne mødte korset". Debatten har stået på i årtier, men den har fået ny luft, ikke mindst på grund af fund af gravsteder i Ribe de seneste år.

Der er mange tilsvarende ud-sagn, så det har næget mange præster, at deres ord ofte faldt på klippegrund. Præsten Johs. Fenger opfordrer til diskussion om problemet i 1853, for når han står på sin prædikestol, føler han sig omgivet af hedninge."

Når Flemming Christian Nielsen taler om "folk", er det almuen, bønder og fattig-folk, der er tale om. Om de højere samfundslag i byerne bekræfter han, at de "var kristne i den forstand, at de frivilligt gik i kirke. De var og så tættere på magthaverne eller tilhørte selv denne gruppe. De kunne læse og skrive og fulgte med i nye strømninger. Vi skal ud på landet for at følge sporene af hedenskab."

Og hvilke spor taler vi så eksempelvis om?

"Det fremgår af Jyske Lov fra 1241, at der kun må døbes i Faderens, Sønnens og Helligåndens navn, og det er jo en overflødig paragraf i en lov, hvis der ikke vitterligt er folk, som døber i andre guders navne."

Derfor omtaler Flemming Christian Nielsen desuden kvinden Ragnhild Tregagaas i Bergen, der blev forsværet af sin elsker og derfor prøvede at ramme ham med en trylleformel, hvori hun påkaldte en af Odins valkyrier.

"Også her er de gamle dokumenter fra år 1325 bevaret. Som straf idømmer biskop Audfind hende syv års pilgrimsrejse foruden en masse komplicerede fasteregler."

Der var dog også nogle, der slap af krognen: "En Kristina Brixens i Flensborg brugte i 1608 en gammel hedensk trylleformel til at kurere folk. Det, der reddede hende fra at blive brændt på bålet, var, at hun udskiftede de hedenske gudenavne med Jesus og Helligånden. Derfor nøjedes bystret med at jage hende og en medsamensvoren veninde ud af Flensborg."

Kan du forstå, hvis nogle finder din fremstilling af kirkehistorien lidt ensidigt negativ og bevidst brutal?

► Backa i Bohuslän ved Bradstad i Sverige er et af de områder i verden med flest helleristninger. Her er tegn med solhjul, skibe, dyr, mennesker, vogne og fodaftryk og fodsåler. Den mest berømte helleristning er nok "Skomakaren" (skomageren). Helleristningen blev opdaget i 1627 og er fortolket som en afbildning af den nordiske gud Thor med sin hammer Mjølner. Helleristningerne er fra bronzealderen, men lavet over en periode på flere hundrede år. – Foto: Morten Rasmussen/Ritzau Scanpix.

kun værre oven på Reformationen, hvor det var de teologiske professorer, der i alvorlige sager skulle rådgive enevældens konger ud fra Mose-loven. Professorerne 'ofrede' så at sige mennesker med Moseloven som juridisk rettesnor, så Gud ikke skulle straffe landet. Samtidig ofrede bønder levende husdyr, så gudernes vrede ikke skulle ramme afgrøderne. Den hedenske ofring kender vi fra Kongsted ved Sorø så sent som sidst i 1700-tallet."

Men når du skriver i bogen, at Danmark ikke "for alvor har været kristnet", kan det jo undre, at 76 procent af danskerne stadig er medlemmer af folkekirken?

"Det skyldes formentlig den komplicerede udvikling under og efter oplysningstiden, som tvang den statslige og enevældige kristendom til at besinde sig på, hvad der er kristendommens budskab. Nøgetermt må vi konstatere, at hedenskabet er væk i dag, men at dets dødskamp strakte sig over flere århundreder. Eller som kirkehistorikeren Hal Koch skriver: 'Kun forholdsvis lidt af det, som Teologerne ansaa for det væsentlige, trængte virkelig ind til Menigmands Bevidsthed. Moderne oplyste kristne ville sikkert forfærdes.'" ■

Kort nyt

AF RASMUS VANGSHARDT

historie@k.dk

Romersk kejserhoved
fundet i brønd

EGYPTEN I Egypten har arkæologer gjort et sjældent fund: En efterligning i sten af den romerske kejser Marcus Aurelius' hoved. Det skriver videnskabsmediet Livenesscience.com. Stenhovedet er blevet fundet i en brønd ved siden af Kom Ombo-templet på Nilens østbred i det øvre Egypten. Selvom romerne erobrede Egypten i år 30 før Kristi fødsel, er det ifølge Livenesscience.com meget sjældent, at der findes statuer af Marcus Aurelius i Egypten.

Svensk massakre
på Øland opdaget

SVERIGE På Øland, Sveriges næststørste ø, har arkæologer fundet nye spor efter en voldsom massakre for omkring 1500 år siden. Det skriver den engelske avis The Guardian. De arkæologiske spor omkring udgravningen ved Sandby Borg tyder ifølge mediet på en massakre af uskyldige beboere, der har prøvet at flygte. Eksempelvis mener de at kunne dokumentere, at en gammel og derfor forsvarsløs mand har fået smadret hjerneskalen og er blevet smidt i et ildsted, mens en yngre dreng er faldet over et andet lig og afgået ved døden som følge af faldet. The Guardian fortæller, at udgravningen har stået på i tre år, og at det er de første resultater, der netop er blevet offentliggjort – men at kun en tiendedel af området endnu er blevet nærstuderet.

Europæere kan have
været i Levanten

ISRAEL I Galilæa har arkæologer fundet kulturelle spor efter en befolkningsgruppe, der er godt 35.000 år gammel og formentlig har vandret fra Europa til Levanten for op mod 38.000 år siden. Det skriver avisen The Jerusalem Post. Israelske eksperter baserer hypotesen på fund af dyreknogler i HaYonim-grotten i det vestlige Galilæa, som formentlig har fungeret som en del af befolkningsgruppens klædebrag som en identitetsmarkør. Det skyldes især, at knoglerne har identiske, ridsede mønstre, der ikke synes at have haft nogen praktisk anvendelighed.

FOTO: CARAMBOLLO TREASURE, SEVILLE ARCHAEOLOGY MUSEUM/MINISTERIO DE CULTURA

Spansk guldskat
identificeret

SPANIEN På Sevillas arkæologiske museum ligger det, arkæologerne ganske romantiseret kalder "Carambollo-skatten". Den indeholder en række artefakter af guld fra omkring år 650 før Kristi fødsel. Det gælder blandt andet brystplader, armbånd og en Halskæde. Og nu mener arkæologer at kunne identificere dens oprindelse. Det skriver historiemediet Newhistorian.com. Guldet blev fundet i 1958 i bakkedraget El Carambollo et par kilometer uden for Sevilla, men arkæologer har siden haft svært ved at foretage kemiske analyser uden at skade artefakterne. Man har ifølge Newhistorian.com altid antaget, at guldet måtte være kommet tusindvis af kilometer fra Sevilla som del af en byttehandel, men nu kan de spanske eksperter endelig slå fast, at smykkerne er lavet af materiale fra samme egn, og at man altså allerede på dette tidspunkt var i stand til at fremstille sofistikerede guldsmykker på den iberiske halvø. ■